

Vagy jön, vagy megy, vagy valami

Christopher Nolan: Tenet

Valószínűleg akkor is az év egyik legjobban várt filmje lett volna a *Tenet*, ha a júliusra tervezett bemutatója előtt, 2020 márciusában, Covid-19 barátunk világszerte lakatot nem tesz a mozik ajtajára. A premiert először – mint utólag kiderült, meglehetősen naiv módon – két héttel halasztották el, majd újabb csúszások után már gyakorlatilag a marketingje részét képezte az a kijelentés, hogy a *Tenet* lesz az a film, amivel világszerte újranyílnak a multiplexek. Ez pedig nemcsak a filmnek, hanem a járványhelyzetben tengődő moziknak is jó reklám volt, hiszen korunk egyik (?) legsikeresebb közönségfilm-rendezőjétől megszokhattuk, hogy a mozivarázs játssza nála a főszerepet, és ez ennek a filmnek az esetében sem volt másképp.

Christopher Nolan valószínűleg nagyon szereti, ha azt mondják a filmjeiről, hogy agytornának is beillenek. Ez egyébként általában igaz is szokott lenni, hiszen a közönség is nagyon szereti, ha Christopher Nolan újabb és újabb megoldandó feladványokat állít elé, miközben elkápráztatja, és a lelkét sem hagyja hidegen. Az idővel minden filmjében szívesen játszadozik, ezt már teljes mértékben el is várjuk tőle, a váratlan csavarokkal, meglepetésekkel és nyitva hagyott kérdésekkel együtt. A *Tenet* pontosan ebbe a sorba illeszkedik, hiszen itt is „időzavarban” vagyunk, ráadásul olyanban, ami még Nolan filmjeiből sem lehet ismerős. Itt ugyanis nemcsak az időben ugrálunk, mint a *Tökéletes trükknél*, ahol a végére áll össze, melyik jelenet mikor történt valójában, nem konstansan visszafelé haladunk, mint a *Mementóban*, ahol amint rájövünk az időrendiség kulcsára, lázasan próbálunk fejben tartani minden jelenetet, mert tudjuk, hogy az elejével fog a következőhöz illeszkedni, és nem hol lassabban, hol gyorsabban forog az óramutató, mint a modern klasszikussá érett *Eredetben* vagy a *Dunkirkben*, hanem egyszerűen halad az idő előre és hátra, sokszor nemcsak egy jelenetben, hanem egyetlen képen belül is. Ha zavarosnak és

nehézen követhetőnek hangzik ez így, nem tévedés, az is.

De nem is ez a fő gond, hanem az, hogy az előbb felsoroltaktól eltérően az időjáték, amely a rendező korábbi alkotásaiban mindig valamilyen súlyos emberi drámát okozott vagy illusztrált, arra készítette a nézőt, hogy az agymunka mellett a történet és a szereplők személyes tragédiái keltette érzelmeivel is megpróbáljon megküzdeni, a kettő elegye pedig székkarfa-szorító feszültséget és gyomrosnak is beillő végső fordulatokat eredményezett, itt súlytalan bűvészmutatvány marad. Igazi ráhangolódást ugyanis meglehetősen nehéz elérni, ha a filmben gyakorlatilag lehetetlen a szereplőkhöz kötődni, némileg leszámítva talán a bevezetetlen, talányos karakterére jópofa és szimpatikus megoldást találó Robert Pattinson, aki pusztán játékkal kiemeli szereplőjét a felejthetőségéből, illetve a szokatlanul gonosz és visszataszító alakítást nyújtó Kenneth Branagh játékát, akitől nyilván nem is várhattunk kevesebbet. Túl sok emocionális töltet az azonban, ne számítsunk, kivéve egy erősnek nem mondható csattanót a végén, amely azonban csakis akkor ér el érzelmi hatást, ha nagyon figyelünk, egyébként nem világosak

az összefüggések, és hazáig gondolkodhatunk rajta, miért csillog könny a mindaddig érzelm nyomát sem mutató főszereplő szemében. A minden valóságoságot nélkülözve, folyamatosan a világ egyik pontjáról a másikra ugráló cselekmény, az egymással első blikkre összefüggésben sem álló, Bond-szerű akciók, a főszereplő névtelensége és az abszolút minimalistára vett párbeszéddek szinte semmi kapaszkodót nem nyújtanak a néző számára sem az események követéséhez, sem bármiféle érzelmi rákapcsolódáshoz. Nem segít a dolgon a főszerepet alakító John David Washington faarcú alakítása sem, amelynek színtelensége nem írható teljesen a színész számlájára, hiszen mintha maga a karakter is mindössze az akcióhős számára kijelölt hely kitöltésére íródott volna.

Bármilyen furcsán hangzik is azonban, a *Tenet* zsenialitása is éppen a felsorolt hiányosságokban rejlik. Nolan ugyanis ezúttal, úgy tűnik, vakmerő formai kísérletre vállalkozik, a csontvázig dekonstruálva az akciófilm és általában a közönségfilm szó jelentését. Nem is juthat eszünkbe, hogy a teljes

elidegenítés nem szándékos, amikor a főszereplőt konkrétan úgy hívják, hogy Főszereplő (Protagonist), a rosszfiúkat pedig nemes egyszerűséggel Antagonistáknak nevezik, anélkül, hogy egy rövid, kifejezetten sablonos magyarázat kivételével – világvége előidézése, illetve megakadályozása – képet kapnánk arról, pontosan kik ők, mit akarnak, és miért. A rendező szándéka vélhetően az lehetett, hogy a filmben maga a struktúra játssza a főszerepet: a cím-beli palindrom mintegy varázsszóként vissza-visszaköszön mind a szereplők nevében, mind magában a cselekmény felépítésében, akár pusztán egyes jelenetekre, akár a teljes filmre gondolunk. Mint egy tízezer darabos puzzle, amelyből az elemek

fele hiányzik, a maradékra pedig vagy fordítva nyomtatták a képrészletet, vagy letörtek az összeillesztéshez elengedhetetlen „fülek”, a *Tenet* mindvégig azt az érzetet kelti, hogy a látszat ellenére van megoldása, csak nagyon erősen kell keresni, akár többszöri megnézéssel is. Mindezt pedig Nolan megszékelte olyan látványos akciójelenetekkel, amelyekre még e sorok írója is (aki általában annál sűrűbben ásít a moziban, minél gyorsabban üldözik egymást az autók, és minél sűrűbben ropognak a fegyverek) sokáig emlékezni fog. Ezt a szándékosan elidegenítő, szokatlanul hideg és az eddigiéknél, még a hírhedt *Eredetnél* is sokkal kevésbé nézőbarát filmet csakis Christopher Nolan készíthette el: csakis neki lehet ilyen sarkos véleménye a közönségfilmről, amelyet ő maga vitt tökélyre, csakis ő bonthatta le atomjaira a látványalapú akciófilmet akkor, amikor a közönség már teljesen kiéhezett a mozira, feltéve a kérdést: ha levesszük róla a szerethető főhőst, még a nevétől is megfosztjuk a főszereplőt, megtagadjuk a személyes viszonyulást, kihagyjuk a megszokott menőzést, a nézők felé tett gesztusokat, és pusztán egy Jó és egy Rossz oldal harcára csupasztjuk a cselekményt, a megmaradó váz a maga meghökkentő szépségében, mérnökien felépített bonyolultságában és mes-

teri részleteiben, játékosságában és váratlanságában, képes-e önmagában filmnek maradni?

NAGY ORSOLYA

TENET

2020, USA

Írta és rendezte: Christopher Nolan

Fényképezte: Hoyte van Hoytema

Zenéjét szerezte: Ludwig Göransson

Szereplők: John David Washington, Robert Pattinson, Elizabeth Debicki, Dimple Kapadia, Michael Caine, Kenneth Branagh